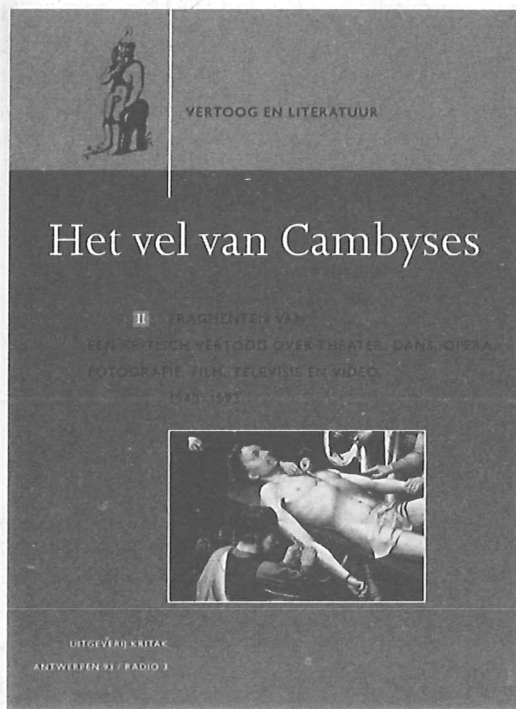

De kaap genomen

In deel I van Het vel van Cambyses bundelde Marianne Van Kerkhoven een aantal essays over theater "waaruit een bewustzijn sprak omtrent welke kapen het theater op dat ogenblik moest nemen". Fred Six wil graag meer bundelingen zien.

In beschouwende teksten over theater brengt de essayist-criticus verslag uit van zijn relatie met het werk van de kunstenaar. Dat geldt voor elke vorm van kunstcritiek. Wie zulke teksten wil bundelen tot een bloemlezing die zowat de hele 20ste eeuw bestrijkt en dus op een of andere manier een historisch panorama aanbiedt, heeft op het eerste gezicht twee mogelijke invalshoeken. Ofwel kiest en ordent men de commentaren op basis van de belangrijkheid van het studieobject (het theatergebeuren als feitelijkheid in de tijd), ofwel maakt men het reflecteren over theater zelf tot studieobject. In het eerste geval kan zo'n bloemlezing aanzet zijn tot een stuk theaterkroniek, in het tweede geval tot een geschiedenis van de theaterkritiek.

Snel blijkt uiteraard dat beide door elkaar lopen. Grote theatermakers hebben natuurlijk altijd ook zelf over theater nagedacht en geschreven, en het maakt

fundamenteel deel uit van hun theaterwerk. Meer nog, het 'spelen' van een tekstgegeven wordt vandaag steeds vaker vervangen door het spelen van een commentaar op een tekst, m.a.w. de reflectie op het materiaal wordt in het theater zelf gethematiseerd, wordt zelf theater. Meteen is een theaterwerkelijkheid gecreëerd die op haar beurt door de criticus wil onderkend en geduid worden, wat niet alleen een nieuw kijkgedrag, maar ook een nieuw vocabularium noodzakelijk maakt.

De sporen van die boeiende interactie in het kritisch denken over theater zijn terug te vinden in de bijdrage van Marianne Van Kerkhoven in *Het vel van Cambyses II*, een dossier dat deel uitmaakt van het programma *Vertoog en Literatuur* van Antwerpen 93. Het tweede deel van dit boek bevat essays over fotografie, film, televisie en video. Ik beperk me tot het eerste. Hierin bundelt Van Kerk-

hoven niet minder dan 37 kritische teksten over theater, dans en opera (zij het bijna altijd fragmentair), gepubliceerd tussen 1918 en 1993.

Ik begrijp dat de samensteller na zo'n onderneming onvermijdelijk met frustraties achterblijft. Discussiëren over welke teksten we missen, is eindeloos en zinloos. Meer ter zake is de vraag waarom bepaalde fragmenten wél zijn opgenomen. In de inleiding lezen we dat gezocht werd naar teksten "waaruit een bewustzijn sprak omtrent welke kapen het theater op dat ogenblik moest nemen". Het betreft o.m. vragen naar de identiteit van de theaterkunst, de relatie toneel-literatuur, professionalisering, inbedding in de maatschappelijke context, de invloed van theaterfilosofie op theaterpraktijk. Niet achter elkaar aan, maar geïntegreerd in de tijdspegel, in een interdisciplinaire en internationale context. De onvermijdelijke beperkingen van haar werk in acht genomen, is Van Kerkhoven zeker geslaagd in haar poging om "de evolutie van een gedachtengoed" wat te verhelderen.

Hoewel ze niet een verzameling "mooie of sterke" teksten op het oog had, zijn toch een aantal belangwekkende theaterbeschouwingen opgenomen waarvan de historische waarde ook en vooral binnen het actuele denkveld groot is, en die je in een lijvig naslagwerk graag in een kader zou willen afdrukken. Ik denk o.m. aan bijdragen van Isa Voss (over de expressie van de dans), Teirlinck (zijn "tien preliminaire stellingen"), Tindemans (over T 68), Brulin (over naïef theater), Decorte (over de zin van het theater), Mortier (de opera als ritueel). Het zijn niet toevallig persoonlijkheden die meer waren of zijn dan alleen maar kritische "kijkers", ze zijn ook "ontwerpers". Het gaat hier om teksten met een min of meer uitgesproken manifestwaarde.

Daarom is het natuurlijk overdreven te stellen dat de interessantste leestekst misschien wel de 12 bladzijden lange inleiding van Marianne Van Kerkhoven zelf is. En toch. In haar poging om haar keuze te verantwoorden, doet zij een helder bindverhaal, waarin ze niet enkel de inhoud en de teneur van de opgenomen fragmenten voorstelt, maar ondertussen ook lijnen trekt, schakels legt, en hiermee een inzichtelijke schets tekent voor een langer essay.

In het licht van deze 'grondtekst' lijken